

Arapça - Türkçe Yazın Çevirilerinin Estetik Boyutu

Sezer Yılmaz

Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Çeviri ve Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı
Ph.D. Student, Ankara Hacı Bayram Veli Univ., Graduate Education Institute
Department of Translation and Interpretation, Ankara, Turkey
sezarylmz@gmail.com
orcid.org/0000-0002-0486-571X

Muammer Sarıkaya

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Mütercim-Tercümanlık (Arapça) Anabilim Dalı
Assoc. Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Univ., Fac. of Letters
Department of Arabic Translation and Interpretation, Ankara, Turkey
muammer.sarikaya@hbv.edu.tr
orcid.org/0000-0001-5291-3272

Aesthetic Dimension of Arabic - Turkish Literary Translations

Abstract: Translation is an important science and also an “art”. Therefore, as a science, there are certain “principles of translation” and as an art, there are “aesthetic principles”. Translation principles include all kinds of translations strategies, theories, grammar, and it is unfortunately not sufficient by itself in terms of the quality of the literary translation. Because, not function but “aesthetics” is at the forefront in these kinds of translations. The principles of aesthetics include aesthetics subject, aesthetics pleasure, aesthetics value. When only considering the “principles of translation and aesthetics” as a whole, desired success can be reached in literary translation and also “translation aesthetics” can be discussed. The primary objective from this point of view is drawing general purpose of translation aesthetics through pointing out aesthetics dimension of literary translation and determining the place of author, reader, translator and critic in terms of “translation aesthetics”.

Summary: The purpose of this research; to determine the main factors, principles and methods that make up the aesthetics of translation, to draw attention to the basic elements that make literary type Arabic-Turkish translation diffi-

---

Geliş/Received: 20 Temmuz/July 2019
Kabul/Accepted: 07 Eylül/September 2019
Yayın/Published: 20 Eylül/September 2019

Atıf/Cite as: Sezer Yılmaz - Muammer Sarıkaya, “Arapça - Türkçe Yazın Çevirilerinin Estetik Boyutu [Aesthetic Dimension of Arabic - Turkish Literary Translations]”, *Eskişeni* 39 (September 2019): 283-300.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.3456849>

Copyright © Anadolu İlahiyat Akademisi/Anatolian Theological Academy, Turkey

cult, to determine the role of writer, translator, reader and critic in this process and finally to reveal the aesthetic value of translation by providing intellectual and critical perspective. Examination and evaluation of a translation text in an aesthetic perspective is possible by considering not only with translation principles but also with the principles of aesthetics; aesthetic value, aesthetic pleasure, aesthetic judgment, aesthetic object and aesthetic subject as a whole. The aesthetics of translation evaluates and criticizes the comparative analysis of the source text and the target text in many respects such as translation principles, literary principles, cultural elements, systematic parameters, and aesthetic principles rather than error hunting. However, it should be noted that translation criticism and translation aesthetics are two different fields of study. When we think of the question that what is the difference between translation aesthetics and translation criticism, translation criticism aims to criticize the positive and negative, right and wrong aspects of the presented translation; while translation aesthetics focuses on aesthetic pleasure and aims to see the beauty that already exists, not to see the beautiful side of something.

The most suitable type of translation that can be examined in terms of translation aesthetics is undoubtedly literary translation. This is because literary translations, unlike other types of translation, are not only a process carried out within the framework of certain theories and strategies. “Aesthetics” is at the center of literary translations and these translations become meaningful with “aesthetic pleasure” that it gives to its readers and “aesthetic values” given in the translation. Therefore, literary translations are not an activity to be carried out within the framework of predetermined rules, but rather almost a process of recreating them through individual interpretation. There is a certainty in technical translations which we describe as other types of translation. They are the translation of meanings that lead the reader to an objective conclusion. Literary text translations have no such purpose. The main goal is to search for the aesthetics given in the source text in the target culture and to revitalize it in a different culture within the framework of certain principles.

In the process of aesthetic analysis of translation, respectively; writers, translators, readers and critics also have certain responsibilities. The first things to come to mind are the questions such as; “What is the role of the author? What qualities should the literary text translator have? Can any reader distinguish the aesthetic values in the text? What and how does a literary critic exactly criticize? To answer these questions briefly; every single literary work is an unique creation of an individual mind and imagination that cannot repeat the previous examples, and the architect of this unique creation is the author. Another architect that will revitalize the unique work in another culture is the literary translator.

The literary translator, who basically takes on the role of reading comprehension and transferring what he/she understands, is far beyond this job

description. Therefore, the translator takes a tremendous responsibility in this process. A good literary translator must, first of all, have aesthetic and literary discourse ability. On the other hand, the literary translator should have a good command of the source and target language, should know the target culture very well, be free from personal opinions, beliefs, emotions and weaknesses, be loyal to the meaning of the text and avoid the word by word translation method. He/she should also approach translation in a way that distinguishes every single layer of meaning and all possible interpretations. Therefore, literary translation does not mean a mere meaning transfer. The main purpose of the author and the translator is to transfer the message to the reader. For this reason, the aesthetic perceptions of the reader should be clear and conscious. Critic, who has an important role in this process, has a number of duties and responsibilities as well. First of all, criticism requires deep knowledge. Therefore, a good critic should be well-equipped in his field, should have a good knowledge of both languages and cultures, be quite intelligent and of good manners, have a developed aesthetic understanding-perception and he should criticize on the basis of objective criteria, not subjective inferences.

Finally, translation; it is not just a word transfer but also a process of transferring some mental and aesthetic values. Due to the “aesthetic pleasure” that it creates on the reader and the “aesthetic values” that it includes in itself, especially the literary translations, of which center is “aesthetics”, is different from other types. However, the perception of these aesthetic values in translations is not as easy as it is thought. It is also a grueling effort put forward by a translator and critic with a certain education and experience level to transfer these values to a different culture and to evaluate them aesthetically.

Keywords: Translation, Translation criticism, Translation aesthetics, Literary translation, Aesthetic pleasure.

Arapça - Türkçe Yazın Çevirilerinin Estetik Boyutu

Öz: Çeviri, önemli bir bilim ve aynı zamanda bir “sanattır”. Dolayısıyla bir bilim olarak birtakım “çeviri ilkeleri” olduğu gibi, bir sanat olarak da belirli birtakım “estetik ilkeleri” bulunmaktadır. Çeviri ilkeleri; her türlü çeviri stratejisi, kuram, dilbilgisi gibi konuları içermektedir ve yazın çevirilerinin niteliği açısından maa- lesef tek başına yeterli olamamaktadır. Çünkü bu tür çevirilerde işlev değil “este- tik” ön plandadır. Estetiğin ilkeleri ise; estetik özne, estetik nesne, estetik haz, estetik yargı ve estetik değer gibi konuları içermektedir. “Çeviri ilkeleri ve estetik ilkeleri” bir bütün olarak dikkate alındığında ancak yazın çevirilerinde istenilen başarı elde edilebilir ve “çeviri estetiği”nden söz edilebilir. Bu temel anlayışla ça- lışmamızdaki asıl amaç; yazın çevirilerinin estetik boyutu üzerine dikkat çekerek, çeviri estetiğinin genel çerçevesini çizmek ve “çeviri estetiği” açısından; yazarın, okurun, çevirmenin ve eleştirmenin bu süreçteki yerini belirlemektir.

Özet: Bu araştırmanın amacı; çeviri estetiğini oluşturan temel etmen, ilke ve yöntemleri tespit etmek, Arapça-Türkçe yazınsal çeviri türlerini zorlaştıran temel unsurlara dikkat çekmek, yazar, çevirmen, okuyucu ve eleştirmenin bu süreçteki rolünü belirlemek ve nihai olarak çeviriye düşünsel ve eleştirel bakış açısı kazandırarak çevirinin estetik değerini ortaya koymaktır.

Bir çeviri metnini estetik açıdan incelemek ve değerlendirmek, sadece çeviri ilkeleriyle değil, estetiğin ilkelerini oluşturan; estetik değer, estetik haz, estetik yargı, estetik nesne ve estetik öznenin bir bütün olarak dikkate alınmasıyla mümkündür. Çeviri estetiği; kaynak metin ile hedef metnin mukayeseli incelenmesini, hata avcılığından ziyade çeviri ilkeleri, yazın ilkeleri, kültürel öğeler, dizgesel ölçütler ve estetik ilkeler gibi pek çok açıdan değerlendirmekte ve eleştirmektedir. Ancak burada şunu da belirtmek gerekir ki çeviri eleştirisi ile çeviri estetiği birbirinden farklı iki inceleme alanıdır. Çeviri estetiği ile çeviri eleştirisi arasındaki fark nedir diye düşünüldüğünde ise, çeviri eleştirisi; ortaya çıkan çevirinin olumlu ve olumsuz, doğru ve yanlış yönlerini eleştirmeyi hedeflerken, çeviri estetiği; estetik haz üzerine odaklanmakta ve bir şeyin güzel tarafını görmeyi değil, zaten var olan güzelliğini görmeyi hedeflemektedir.

Çeviri estetiği açısından incelenebilecek en uygun çeviri türü ise hiç şüphesiz yazın çevirisidir. Çünkü yazın çevirileri diğer çeviri türleri gibi yalnızca belirli kuram ve stratejiler çerçevesinde yapılan bir işlem değildir. Yazın çevirilerinin merkezinde “estetik” vardır ve bu çeviriler okuyucuda uyandırdığı “estetik haz” ve çevirideki “estetik değerler” ile anlam kazanmaktadır. Dolayısıyla yazın çevirileri önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde oluşturulacak bir etkinlik değil, bireysel yorum ile adeta yeniden yaratma sürecidir. Diğer çeviri türleri olarak nitelendirdiğimiz teknik çevirilerde ise bir kesinlik vardır. Okuyucuyu nesnel bir sonuca götüren anlamların çevirisidir. Yazın metni çevirilerinin böyle bir amacı yoktur. Asıl amaç, kaynak metindeki estetiği hedef kültürde aramak ve belirli ilkeler çerçevesinde farklı bir kültürde yeniden canlandırmaktır.

Çevirinin estetik açıdan incelenmesi sürecinde, sırasıyla; yazar, çevirmen, okuyucu ve eleştirmenin de belli birtakım sorumlulukları vardır. Burada ilk akla gelen; “yazın metni yazarının rolü nedir? Yazın metni çevirmeni hangi niteliklere sahip olmalıdır? Her okuyucu metindeki estetik değerleri fark edebilir mi? Yazın metni eleştirmeni tam olarak neyi ve nasıl eleştirir?” gibi sorulardır. Bu sorulara kısaca cevap vermek gerekirse; her yazın yapısı, bireysel bir zihin ve düş gücünün, daha önceki örnekleri yineleyemeyen bir özgün yaratısıdır ve bu özgün yaratının mimarı ise yazardır. Ortaya çıkan özgün yapıtı başka bir kültürde yeniden canlandıracak bir diğer mimar ise yazın çevirmenidir.

Temelde okuduğunu anlama ve anladığını aktarma rolünü üstlenen yazın çevirmeni, bu iş tanımının çok daha ötesindedir. Dolayısıyla bu süreçte en büyük sorumluluğu çevirmen üstlenmektedir. İyi bir yazın çevirmeni her şeyden önce estetik ve yazınsal söylem yetisine sahip olmalıdır. Öte yandan, yazın çe-

virmeni, kaynak ve hedef dile hâkim olmalı, hedef kültürü çok iyi tanımalı, kişisel görüş, inanç, duygu ve zaafardan arınmış olmalı, metnin anlamına sadık kalmalı ve kelimesi kelimesine çeviri metodundan kaçınmalıdır. Ayrıca çeviriye tüm anlam katmanlarını ve olası tüm yorumları fark edecek biçimde yaklaşmalıdır. Dolayısıyla yazın çevirmenliği, kuru bir anlam aktarıcılığı değildir. Yazarın ve çevirmenin asıl amacı ise iletiyi okuyucuya aktarabilmektir. Bu yüzden okuyucunun da estetik algılarının açık olması ve bilinçli olması gerekmektedir. Bu süreçte önemli bir yeri olan eleştirmenin de bir takım görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Her şeyden önce eleştiri, derin bir ilim gerektirir. Bu yüzden iyi bir eleştirmen, alanında donanımlı olmalı, her iki dil-kültürü iyi tanımalı, geniş bir kültürü ve görgüsü olmalı, estetik anlayışı- algısı gelişmiş olmalı ve eleştiriye öznel çıkarımlara göre değil, nesnel ölçütlere göre yapmalıdır.

Sonuç olarak çeviri salt bir kelime aktarımı değil, aynı zamanda bazı zihinsel ve estetik değerleri de olan aktarma sürecidir. Özellikle merkezinde “estetik” olan yazın çevirileri, okuyucuda uyandırdığı “estetik haz” ve içerisinde barındırdığı “estetik değerler”den dolayı diğer türlerden farklıdır. Ancak çevirilerdeki bu estetik değerlerin algılanması sanıldığı kadar kolay bir olgu değildir. Ayrıca bu değerleri farklı bir kültüre aktarmak ve estetik açıdan değerlendirmek, belirli bir eğitim ve birikime sahip bir çevirmen ve eleştirmen tarafından yapılan meşakkatli bir uğraştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, Çeviri Eleştirisi, Çeviri Estetiği, Yazın Çevirisi, Estetik Haz.

GİRİŞ: ÇEVİRİ VE ESTETİK

Çeviri; “kaynak dilde oluşturulan bir ifadenin yazılı veya sözlü olarak en yakın eşdeğerini hedef dilde yeniden inşa etme eylemidir”. İki farklı dil ve kültür arasında yapılan çeviri, yalnızca tek işleve sahip sıradan bir eylem olmayıp, aynı zamanda “estetik boyutları” da olan en eski etkinliklerden biridir.

Yunanca duymak, algılamak anlamına gelen “aishetitos”, “aisthanesthai” kelimelerinden türeyen ve güzel duygusuyla, güzelin algılanmasıyla ilgili şey anlamına gelen estetik,¹ “güzeli” merkezine alarak; kişinin zihninde hoşlanma, haz ve heyecan duygusu uyandıran, duyuları olumlu yönde etkileme gücü olan bir bilim olarak tanımlanmaktadır.

XVIII. yüzyılda Alman düşünür Alexander Gottlieb Baumgarten tarafından temellendirilen estetik, müstakil bir bilim olarak yakın bir geçmişe sahip olmasına rağmen, felsefe ve edebiyatın bir alt konusu olarak incelenmesi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Örneğin; Osmanlı döneminde, “ilm-i hüsn” ve Arap

¹ Monroe C. Beardsley, “History of Aesthetics”, *The Encyclopedia of Philosophy*, ed. Paul Edwards (New York: Macmillan Publishing, 1987), 1: 9.

dünyasında “İlmü’l cemâl”² başlıkları altında çok eski dönemlerden beri incelenmiştir. Estetiğin tarihini çok daha eski dönemlere, hatta ilk çağa kadar götürmek mümkündür. Dolayısıyla estetik, yüzyıllardır edebiyatın, özellikle felsefenin bir konusu olarak ele alınmış, incelenmiştir. Sanat, felsefe ve edebiyat gibi alanlara başarıyla uyarlanan estetiğin çeviri sahasına uyarlanma süreci henüz tamamlanmamıştır.

Çeviri sanatının kendine has bir iletişim ağı bulunmaktadır. Estetik nesne olan çeviriyle estetik özne olan okur arasındaki ilişkiyi kuran bu mekanizma, o sanatın dilidir. Dolayısıyla her şeyden önce o dili bilmek ve çok iyi anlamak gerekir. Dil kadar önemli olan bir diğer husus ise “kültür” dür. Özellikle konumuzu ilgilendiren yönüyle yani yazın metni aktarımı açısından “kültür” en az dil kadar önemlidir. Çünkü toplumlardaki estetik anlayış ancak kültür yoluyla aktarılabilir. Öte yandan bir toplumun estetik anlayışını gösteren en somut göstergeler de o toplumun kültürel değerleridir. Örneğin; bir toplumun giyiniş tarzı o toplumun estetik anlayışı hakkında kayda değer bilgiler verebilir. En ekonomik malzemelere estetik değer kazandırarak muhteşem bir kıyafet ortaya çıkarmak mümkünken, en pahalı malzemelerden çok zevksiz, estetik değeri düşük olan kıyafetlerde çıkarmak mümkündür.

Kültürü en iyi aktarma rolünü ise, anlatımcı metinler kapsamına giren yazın metinleri üstlenmektedir. Bu doğrultuda özellikle roman, öykü ve şiir gibi yazın metni çevirileri kültürel aktarım açısından büyük bir öneme sahiptir.³ Kültürün, yazın metinleri ve çeviri estetiği açısından önemli olduğunu düşündüğümüzde, aklımıza dil ve kültürün aralarında nasıl bir ilişki olduğu sorusu gelir. Çeviri sadece dilsel temele dayanarak mı yoksa kültürel temele dayanarak mı yapılmalıdır? Dilsel mi yoksa kültürel çeviri kuramı mı tercih edilmelidir?⁴ Bize göre çeviride önemli iki unsur olan dil ve kültür birbirinden ayrılmaz, aksine birbirini tamamlayan iki yapı taşı niteliğindedir. Ancak çeviri türüne ve yerine göre dilsel veya kültürel, bazen de her iki metot birlikte kullanılarak yapılan çeviriler daha makbuldür. Yani tüm çeviri türlerinde tek bir metodu esas almak doğru olmayacaktır. Örneğin, teknik çeviriler (hukuk, tıp, ekonomi vb.) genelde salt bilgilerden oluşan, kültürel yoğunlukları ve ikincil anlamları çoğunlukla olmayan metin çevirileridir. Bu çeviri türünde dilsel çeviri metodu tercih edilebilir. Fakat yazın metni çevirilerinde bu yöntem tek başına yeterli olmadığından pek tercih edilmemektedir. Çünkü yazın metinleri; estetik değer, kültürel yoğunluk ve birden fazla anlam taşıyan türlerdir. Burada ise hem dil hem de kültür göz önünde

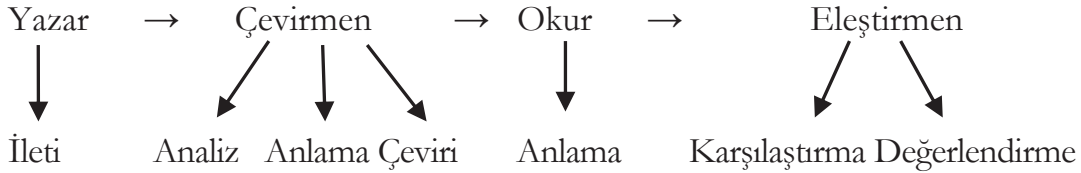
² İlmü’l-cemâl; “güzellik bilimi” anlamına gelip; güzelliğin mahiyeti, ilkeleri, sanatla ilgili değer yargıları, güzellik teorileri gibi konuları araştıran estetik kelimesinin Arapçadaki karşılığıdır. Bk.: Beşir Ayvazoğlu, “İlmü’l-cemâl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 22: 146.

³ Ahmet Uğur Nalcioğlu, “Edebi Eserlerde Çeviri Sorunları”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 55 (2015): 4.

⁴ Vilen N. Komissarov, “Çeviride Dil ve Kültür: Paydaş mı Yoksa Rakip mi?”, trc. Mehmet İli, *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)* 1 (2016): 92.

bulundurulup, çeviride; gramatikal estetik, fonetik estetik, bağlamsal estetik, semantik estetik ve üslup estetiği dikkate alınmalıdır.

Çevirinin estetik değerinin belirlenmesi, yazar ile başlayan, eleştirmen ile sonlanan bir süreci kapsamaktadır ve bu süreçte yer alan yazar, çevirmen ve eleştirmenin birtakım hedef ve sorumlulukları vardır. Ayrıca belirli niteliklere sahip olmaları gerekmektedir. Çevirideki estetik değerlerin fark edilmesi ve yazarın asıl anlatmak istediğini anlayabilmeleri için okuyucunun da belirli niteliklere sahip olması gerekmektedir. Her ne kadar görevleri farklı olsa da hepsinin temelde amacı aynıdır ve her çevirmen aynı zamanda bir okur ve bir yazardır. Her okur ise aynı zamanda okuduğu metni kendi duygu ve düşünceleriyle yeniden şekillendirmesi yönüyle hem bir yazar hem de okuduğu metni değerlendirmesi yönüyle de bir eleştirmendir. Ayrıca her eleştirmen de iyi bir okur ve çevirmendir. Bu muhatapların ve yazın sürecinin sembolik olarak aşamaları aşağıdaki gibidir:

1. ESTETİĞİN İLKELERİ

Her bilim gibi estetik biliminin de birtakım ilkeleri bulunmaktadır. Geçmişten günümüze dek yapılan estetik konulu çalışmalarda pek çok ilkedен söz edilmiştir. Fakat ön planda olan ve temel ilkeler kategorisinde yer alan ilkeler şunlardır; estetik özne, estetik nesne, estetik haz, estetik yargı ve estetik değerdir. Kısaca tanımlarına bakıldığında, estetik özne ya da estetik süje; estetik nesnenin güzellik değerini algılayan ve ondan etkilenen insandır.⁵ Diğer bir ifadeyle; “estetik özne”, estetik nesneyi algılayan, onu kavrayan, ondan estetik olarak hoşlanan ve haz duyan bilinçli insandır.⁶ Bu durumda “estetik nesne” estetik özne tarafından algılanan, kavranandır. Ancak bu algılanan varlık sadece fiziksel veya somut değildir. Herhangi bir roman, şiir, müzikal kompozisyon gibi belirli nitelikleri ve özellikleri olan bir obje de olabilir⁷ ve estetik öznenin bu objeye estetik bir tavırla yaklaşması sonucunda duyduğu heyecan “estetik haz”ı ortaya çıkarır.⁸ Bu haz sonucunda estetik öznenin estetik nesneyi güzel ya da hoş şeklinde ifade etmesiyle de “estetik yargı” da bulunulmuş olur. Estetiğin bir diğer ilkesi ise estetik değerdir. Estetik değer; bir şeyin güzellik yönünden önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü ve kıymettir.⁹ Yani bir sanat eseri karşısında süjenin or-

⁵ Ahmet Arslan, *Felsefeye Giriş* (Ankara: Vadi Yayınları, 2002), 204.

⁶ İsmail Tunalı, *Estetik* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998), 23.

⁷ Recep Duyumaz, *Sezai Karakoç'un Estetiği* (İstanbul: Akademik Yayınlar, 2014), 38.

⁸ Arslan, *Felsefeye Giriş*, 204.

⁹ Ömer Demir, *Din Eğitiminde Estetik* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2015), 30.

taya koyduğu değer “estetik değer”dir. Tanımların daha iyi anlaşılması açısından konuya çeviri estetiği bağlamında yaklaşıldığında; ortaya çıkan sanat, estetik nesne olan “yazın metni”dir. Estetik nesneyi yaratan estetik özne de “yazar” ve aynı zamanda metni kendi duygu ve düşünceleriyle yeniden canlandıran “okur”dur. Yazın metninin çevirisi ise orijinal metinden bağımsız yeni bir estetik nesnedir. Bu yeni estetik nesnenin alımlayıcısı ve öznesi “çevirmen” ve “çeviri okuru”dur. Okurun yazın metninde etkilenmesi sonucu açığa çıkan duygu ise, “estetik haz” duygusudur ve onu iyi, kötü vs. şeklinde yorumlaması “estetik yargı”yı ve beraberinde “estetik değer”i getirmektedir.

2. YAZIN ÇEVİRİLERİNDE ESTETİK

İçerisinde görece olarak daha fazla estetik değer barındırması yönüyle diğer türlerden farklılık gösteren yazınsal metin çevirilerinin temelde iki boyutu vardır. Birincisi “biçimsel estetik”, ikincisi ise “anlamsal estetik” boyutudur. Yani birinci boyutta daha çok dilsel öğelere yer verilirken ikinci boyutta daha çok anlama yer verilir ve asıl hedef; okurda estetik haz uyandırmak, okuyucuya estetik bir duyarlılık kazandırmaktır. Bu bağlamda yazın metinlerinin ayırıcı özelliklerine ve genel niteliklerine bakıldığında:

- Anlatımcı metinlerdir.
- Metinde yer alan her dilsel öge estetik bir değer taşımaktadır.
- Okuyucuda estetik haz ve hoş duygular uyandırır.
- Kurmaca niteliği taşır.
- Katı ve kesin yöntemlere yer vermez.
- Genelde tek anlam içermez, okuyucunun ve çevirmenin farklı yaklaşım ve bakış açılarıyla yeni anlamlar kazanır.

Teknik çevirilerin genel özelliklerine bakıldığında ise;

- Teknik metinlerde bir kesinlik vardır.
- Genelde çeviri programlarından yardım alınarak yapılan “yinelenen” çeviri türleridir.

- Yazınsal metinlerdeki kadar yoğun kültür birikimi taşımaz.

Aralarındaki farkın daha iyi anlaşılması açısından, teknik çeviri türleri arasında yer alan hukuk çevirisine, Kuveyt Anayasasının ilk üç maddesiyle kısa bir örnek verebiliriz:

(مادة ١) الكويت دولة عربية مستقلة ذات سيادة تامة.

(مادة ٢) دين الدولة الإسلام.

(مادة ٣) لغة الدولة الرسمية هي اللغة العربية.

(Madde 1) Kuveyt, bağımsız ve tam egemenliğe sahip bir Arap devletidir.

(Madde 2) Devletin dini İslâm’dır.

(Madde 3) Devletin resmi dili Arapçadır.

Görüldüğü üzere, tüm bilgiler yazın metinlerinin aksine çok net ve asla yoruma açık değildir. Bu tür bir çeviride estetik değil “işlev” ön plandadır. Daha açık bir ifadeyle, asıl amaç her okurun aynı şeyi anlamasıdır. Yazın metni çevirilerinde ise “estetik” ön plandadır ve artık çevrilen yazın metni kaynak metinle aynı değildir. Kaynak metnin hedef dildeki aynı kelimelerle oluşturulmuş hali de değildir. Çevirmenin, estetik duygusu, sezgisi, alan bilgisi, kültürü ve genel bilgi birikimiyle adeta yeniden inşa edilmiş bir halidir.

Yazınsal metinlere yukarıda sıraladığımız özellikleri kazandıran birtakım öğelerde bulunmaktadır. Bunlar; estetik haz, biçem, yaratısal (yazınsal) dil, çok anlamlılık, sanatsal kurgu gibi öğelerdir.¹⁰ Özellikle “çok anlamlılık” açısından Arapça ve Türkçe gibi zengin dillere bakıldığında bir kelimenin onlarca manaya geldiğini görebiliriz. Arapçada çokanlamlı kelimelerden birisi olan الخال (et benî) kelimesini buna örnek olarak verebiliriz. Şair Butrus Kerâme 32 beyitlik şiirinin her bir beytinin son tefilesinde (darb) الخال “el-hâl” sözcüğünü farklı bir anlamda kullandığı şiirinden ilk 4 beytini alarak “Sesteş Kelimeler”e örnek veren Tur’un çevirisine bakalım:¹¹

من الأجنان دمك الخال	أمن خدها أفتنتك الخال فسح
لعينيك أم من تغرها الومض الخال	الومض برقٌ من محيّا جمالها
تلاعب في أعطافهالتيه والخال	رعى الله ذياك القوام وإن يكن
وإن لام عمي الطيب الأصل والخال	مهة بأمي أفتديها ووالدي

*“Onun yanaklarındaki ben, seni meftun etti, gözlerinden akıt gözyaşlarını yağmur gibi
Güzelliğinden doğan parlaklık gözlerin için bir şimşek, yoksa dudaklarından mıdır
sana bu kıvılcım!”*

*Onun duygularında şaşkınlık ve gurur oynuyor, Allah sana sabırlar versin
Annem ve babamı feda edeceğim bir ceylandı o, amcam kımasa da önemli olan dayı
tarafı ve asaleti.”*

Şiirin birinci mısraının çevirisinde soru üslûbunun ortadan kaldırılması, خد/yanak kelimesinin sıfatı olan “الوردي/pembe, gül gibi” kelimesinin hem kaynak hem de hedef metinde atılması, mazi fiil formundaki سَخَّ fiilinin emir kipi olarak çevrilmesi, zaman/mekân ismi olan مدمع/göz kenarı, göz çukuru ve mecazen ya-

¹⁰ Melik Bülbül, “Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarının Yabancı Dil Eğitime Katkısına Yönelik Bir Uygulama”, *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 17 (2008): 257.

¹¹ Bu değerlendirmeleri yaparken Tur’un Butrus Kerâme’ye ait olan şiiri Butrus el-Bustânî’ye nispet etmesi, 32 beyitlik şiiri 30 beyte indirmesi, şiiri Butrus Kerâme’nin matbu divanı yerine başka kaynaklardan alıntılama ve bundan kaynaklanan imla ve beyitlerin sıralanışındaki hataları görmezden gelerek, sadece 4 beytin çevirisine odaklanıyoruz. Çeviri için bkz.: Salih Tur, “Arap Dilinde Anlam Benzerliği Sözcüklerin Yapısı, Kaynağı, Önemi ve Retorik Açısından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2007), 4: 1857.

nak” kelimesinin çeviride atılması, kaynak metinde olmayan “gibi” anlamında bir benzetme edatının eklenmesi çeviriden ziyade yeniden telif izlenimi vermektedir. Kelime ve hece eksiltmeler nedeniyle klasik Arap şiirinin vaz geçilmez özelliklerinden biri olan ve şiire bir ahenk katan vezin bozulmuştur. İkinci beytin çevrisinde de tıpkı birinci beyitte olduğu gibi soru üslûbu çeviriye yansıtılmamıştır. Beytin 2. dizesinde yer alan “أم/ya da, veya, yoksa” edatı, kendisinden önce bir soru hemzesinin “أ” bulunduğu karinesidir. Beyitte “برق/şimşek” ve “خال/şimşek” anlamında kullanılmışken, ikinci “şimşek” çeviride atıldığından bağlamsal eşdeğerlilik sağlanmamıştır. Üçüncü beyitte “رى الله” ibaresi “Allah korusun” anlamında dua ve güzel temenni cümlesi iken “Allah sana sabırlar versin” şeklinde muhatap hakkında olumsuz anlam hissettirecek şekilde çevrilmiştir. Dizeye estetik bir güzellik katan “boy, endam, fizik...” anlamlarına gelen “القوام” kelimesi çeviride atılmıştır. Dördüncü beyitte ise geniş zaman kipindeki anlatım geçmiş zamana indirgenerek beyitteki güzelliğin devamlılığı geçmişte kalmış bir olguya dönüştürülmüştür. Ayrıca atıf için kullanılan “و” harfi çeviriye yansıtılmamış, kaynak metinde olmayan “önemli olan dayı tarafı asaleti” ifadeleri eklenmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında şairin divanındaki şiirin ilk on beytindeki “خال” kelimesinin anlamlarına ve beyitlerin çevirisine bakalım:¹² [Tavîl]

1.	أمنٌ خدها الوردي أفتتكَ الخالُ	فسحَّ من الأَجفانِ مدمعَكَ الخالُ
2.	وأومض برقٌ من محيَّا جمالها	لعينيكِ أم من ثغرها أومض الخالُ
3.	رى الله ذياك القوامَ وإن يكن	تلاعبَ في أعطافهالتيه والخالُ
4.	ولله هاتيك الجفون فإنها	على الفثك يهواها أخو العشق والخالُ
5.	مهة بأمي أفتديها والودي	وإن لام عمي الطيب الأصل والخالُ
6.	إذا فتتكت أهل الجمال فإنا	لهنَّ على أهل الهوى الملك والخالُ
7.	وليس الهوى إلا المروءة والوفا	وليس له إلا امرؤ ماجد خال
8.	وكم يدعي بالحب من ليس أهله	وهيهات أين الحب والأحق الخالُ
9.	معذبتي لا تجحدي الحب بيننا	لما اتهم الواشي فإني الفتى الخالُ
10.	ولي شيمة طابت ثناء وعفة	تصاحبني حتى يصاحبني الخالُ

1. *Yoksa onun gül yanağındaki ben mi seni meftun etti ki akıtı gözlerinden yanağına yağmurlar?*

¹² Butrus Kerâme, *Sec'ul-bamâme ev Dîvânul-magfûr leb el-mu'allim Butrus Kerâme* (Beirut: el-Matba'atü'l-edebiyeye, 1898), 351-355; 357-358; 'Abdülazîz Muhtâr Şebbîn, *el-Hâl ve edrâbuh fî kav'âfi's-su'arâ* (Beirut: Beytu'l-ilm li'n-nâbihin, 2015), 124-125.

2. *Şimşek gibi parlayan simasının güzelliği mi gözlerini aydınlatan? Yoksa dudığında parlayan şimşek mi?*
3. *Allah korusun o endami! Duygularında gurur ve kibir oynassa da.*
4. *Allah aşkına ne güzel gözler! Neredeyse öldürecek. Aşka düşen de aşktan nasipsiz olan da o gözlere âşık olur.*
5. *Bir ceylandır o. Feda olsun ona annem ve babam. Soyu temiz amcam ve dayım beni kınasa da.*
6. *Güzeller âşıkları öldürseler de âşıklara göre onlar birer kral ve halifedirler.*
7. *Zaten insanlıktan ve vefakârlıktan başka bir şey değildir aşk. Ancak tutkulu ve hoşgörülü insandır aşka layık olan.*
8. *Aşk ehli olmadığı halde pek çok insan sendiğini iddia eder. Oysa abmak ve kalbi zayıf olan aşktan ne kadar uzak?!*
9. *Ey bana işkence eden! İnkâr etme aramızdaki aşkı. Günabsız bir gencim ben, dedikodu-cu beni itham etse de.*
10. *Övülen, temiz bir ahlakım var benim. Kefene girinceye kadar bana eşlik eden.*

Görüldüğü üzere şiirdeki “el-hâl/الحال” sözcüğü, birinci beyitte yüzdeki “ben” ve “yağmur”, ikinci beyitte “şimşek”, üçüncü beyitte “kibir”, dördüncü beyitte “aşktan nasipsiz olan”, beşinci beyitte “dayı”, altıncı beyitte “halife”, yedinci beyitte “hoşgörülü cömert insan”, sekizinci beyitte “kalbi zayıf insan”, dokuzuncu beyitte “suçsuz insan” ve onuncu beyitte “kefen” anlamlarında kullanılarak metne estetik bir boyut kazandırmıştır.¹³ Ancak bu estetik hazzın hissedilmesinin, şiirin dil ve üslup özelliklerinin bilinmesine, müşterek/çokanlamlı kelimelerin bilinmesine ve zengin bir edebiyat birikimine sahip olmaya bağlı olduğunu da vurgulamalıyız.

Kaynak ve erek dil arasındaki yapı ve kültürel farklılıkların çokluğuyla doğru orantılı olarak çeviri sürecinin de zorluğu artacaktır. İki ayrı dil grubu içerisinde yer alan Arapça ve Türkçe hem dil hem de kültürel özellikler bakımından önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir ve bu farklılıklar yazın metni çevirilerini de haliyle zorlaştırmaktadır. Örneğin birbirine anlamca eş kelimeler, özellikle yan yana kullanıldıklarında, Türkçede anlatım bozukluğu olarak kabul edilmekteyken, Arapçada durum farklıdır. Peş peşe kullanılan iki kelime pekiştirme olarak değerlendirilmektedir.¹⁴ Somut bir örnek vermek gerekirse;

العلاج يتلخص في وضوح الهدف والغاية ....

Bu cümlede geçen “الغاية” ve “الهدف” isimleri “amaç” anlamına gelen iki eş anlamlı sözcüktür. Böyle bir kullanım Türkçede anlam bozukluğu kabul edildiği için biçimsel estetik sağlanamayacaktır. Bu durumda çevirmen “anlam estetiği-

¹³ عالج kelimesinin anlamları için bkz.: Butrus el-Bustânî, *Muhîtu'l-Muhît* (Beirut: y.y., 1870), 1: 615-616.

¹⁴ Musa Alp, “Arapçada Eş veya Yakın Anlamlı Kelimelerin Peş Peşe Kullanımı ve Türkçeye Çeviri Teknikleri”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2002): 172.

ne” başvurmalıdır. Buradan hareketle yazın metinlerinde sözcüğü sözcüğüne eşdeğerliğin tek başına yeterli olmadığını görmek mümkündür. Anlam estetiği açısından daha farklı örneklere de yer verilebilir. Örneğin; “Aşk üç harften oluşur” cümlesini hedef dil olan Arapçaya sözcüğü sözcüğüne aktarabilir miyiz?

Elbette hayır! Çünkü hedef dilde “aşk” kelimesinin karşılığı “حب” kelimesidir. Dolayısıyla “aşk” kelimesi kaynak dilde üç harfe karşılık gelirken, hedef dilde mahreç ve özellikleri birbirinden farklı iki harfe karşılık gelmektedir. Bu durumda ilgili cümlenin doğru çevirisi şu şekilde olmalıdır;

الحب يتكون من حرفين

Görüldüğü üzere aşk kelimesinin anlamsal eşdeğeri hedef dilde iki harfle karşılık bulmaktadır. Eğer hedef dile “aşk üç harften oluşur” şeklinde çevrilirse mantıksal bir hata ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla çeviride mantıksal eşdeğerlilik göz önünde bulundurularak “anlam estetiği” sağlanmalıdır.

Estetik sorunlarına önce sanatçıdan başlanmalıdır.¹⁵ O sanatçı ise, konumuz itibari ile “yazar”dır. Dolayısıyla her şeyden önce ortaya çıkan sanatın mimarı olan yazarı anlamak gerekir. Yazın düşünce, kâğıda dökülmeden önce yazarın zihninde sadece bir tasarımdan ibarettir. Yazar, zihnindeki tasarımı somutlaştırmak ve estetik kılmak için bazı kelimelere ihtiyaç duymaktadır. Bu kelimeler ortaya çıkacak sanatın adeta yapı taşları niteliğindedir ve bu değerli taşlar bir araya getirildiğinde, sanat olarak nitelendirdiğimiz “yazın metni” ortaya çıkmaktadır.

Yazın metni yazarı, yazı tarzında veya olay anlatımında özgürdür. Metni okuyan okur da kendi yorumunda özgürdür. Bazen sadece yetkin bir okur metindeki kodlamaları çözebilir. Şifrelerin çözümü okura kendi metnini kurma olanağı tanır. Yazın metinlerde yazar okura yol göstermez. Okur metinde kendi kendine bir yol çizer. Yani ne anlamak istiyorsa onu anlar. Her şey yoruma açıktır. Her şey parçalar halindedir. Birleştirmek tamamen okura kalmıştır ve okurda kendi düşünceleri doğrultusunda bu parçaları birleştirerek yazarın metinde belki de hiç düşlemediği farklı anlamlara ulaşabilir.¹⁶ Dolayısıyla metni anlamlı ve estetik kılan, estetik öznenin; duygu, düşünce ve hayal dünyasıdır.

Yazın metinlerinde olduğu gibi yazın çevirilerinde de bir sanatkâr görmek mümkündür. O sanatkâr, hiç şüphesiz “yazın çevirmeni”dir. Okuyucuya aktarılması istenilen estetik duygu ve hazzın başarılı bir biçimde gerçekleşebilmesi, yazın çevirmenin kullandığı üslup, yöntem, dil bilgisi, kültür bilgisi, estetik ve eşdeğerlik anlayışı gibi niteliklerle doğrudan ilişkilidir. Bize göre yazın çevirmenini değerlendirmek için iki önemli konuyu göz önünde bulundurmak gerekir. Bunlardan birincisi; çevirmenin niteliği ve estetik anlayışıdır. Fakat buradaki estetik anlayışından kasıt estetik bilimini bilmesiyle alakalı değildir. Estetik bilimini öğrenmekle iyi

¹⁵ Suut Kemal Yetkin, *Estetik ve Ana Sorunları* (İstanbul: İnkılap ve Aka Basımevi 1979), 9.

¹⁶ Leyla Kerimov, “Postmodern Edebiyatta Estetik Anlayışı”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 26 (2011): 64.

bir çevirmen olunmaz; onun sayesinde çevirmen sadece yazarın estetik algısını kavrayabilir. İkincisi ise; çeviri sürecinde izleyeceği çeviri metodudur.

Yazın çevirmeninin sadece iki dili ve kültürü iyi bilmesi de yeterli değildir. Bunun yanı sıra çevirmen; iyi bir kuram bilgisine sahip, sezgileri olabildiğince kuvvetli, kendi ana dilini çok iyi bilen ve tanıyan, anlatım yetisi kuvvetli ve çeviri yaptığı alan ile ilgili bilgilerle donanmış olmalıdır.¹⁷ Ancak bu niteliklere sahip donanımlı bir yazın çevirmeni, metinde yer alan anlamsal ve estetik kodları çözebilir ve dil yeterliliğini kullanarak yazarın kaynak metinde sağlamış olduğu estetik etkiyi hedef kültüre yansıtabilir.

Yazın çevirmeni her şeyden önce iyi bir “okuyucu” olmalıdır. Çeviri eylemine geçmeden önce özgün metne “okuyucu” yani estetik özne olarak yaklaşmalıdır. Buradan hareketle, çevirmende olması gereken edinimlerden birincisi okuma edinimidir. İkincisi, “anlama”, üçüncüsü ise “yazma” edinimidir. Bu edinimler aynı zamanda çevirmenin çeviri sürecinde izleyeceği adımların sırasıdır. “Okuma” çeviri işlemine giriştir ve çeviri işleminin ilk adımıdır.¹⁸ Bu aşama bir bakıma ön analiz sürecidir. Bir diğer aşama olan “anlama” ise en önemli aşamadır. Çeviride anlama; hafızamızda bulunan nesneyle dışarıdan gelen objenin etkileşimi sonucunda oluşur. Çevirmen bu etkileşimi profesyonel anlamda yapan kişidir ve ortaya çıkan bu etkileşimi gerçekleştirmek için belleğinde eksik olan bilgileri çeşitli kaynaklardan temin eder. Buradaki amaç; yazarı daha iyi anlamak, yazarla ortak bilgileri, ortak duyguları paylaşabilmek ve bunları çeviri metnine yansıtmaktır.¹⁹ Son aşama ise çeviri aşamasıdır. Diğer bir ifadeyle metnin yeniden inşa edilme, yeniden yazılma aşamasıdır ve bu süreçte çevirmen olabildiğince biçimsel eşdeğerlik ilkesinden kaçınmalıdır. Çevirmenin sadakati yazara olmalıdır. Yani aktaracağı metnin anlamına odaklanmalıdır ve kaynak metindeki iletiyi hedef dile tüm anlamsal ve estetik değerleriyle aktarma gayretinde olmalıdır. İzlenecek adımlar ise sembolik olarak şöyledir; okuma ve analiz → anlama ve eşdeğerlik arayışı → yazma eylemi. Görüldüğü üzere çevirmen belirli bir ölçüde hem okuyucu hem de yazar rolünü üstlenmektedir.

Yazar ve çevirmenin rolleri, sorumlulukları ve niteliklerinden sonra çeviri okurunun bu süreçteki yerine bakıldığında; okur, daha öncede belirttiğimiz gibi “estetik öznesi” yani “estetik alımlayıcısı” konumundadır. Estetik alımlayıcı; *sanat yapıtlarından ya da bir doğa görünümünden haz duyan, estetik tat alan varlıktır.*²⁰ Estetik alımlayıcının veya öznenin hedefinde her zaman “estetik haz” vardır ve bu haz neticesinde estetik nesneyi; “iyi”, “hoş” veya “güzel” olarak nitelendirmektedir. Bu nitelendirme sonucunda ise okur, “estetik yargı”ya ulaşmaktadır. Ancak her yargı estetik bir yargı niteliği taşımaz. Örneğin; “roman kalındır” cümlesi estetik bir yar-

¹⁷ İsmail Boztaş, *Hukuk Çevirisi* (Ankara: Pelikan Yayınevi, 2012), 7.

¹⁸ İsmail Durmuş, *Çeviri Sanatının Esasları* (İstanbul: Akdem Yayınları, 2018), 132.

¹⁹ Şaban Köktürk-Fadime Çoban, “Çeviri ve Anlama: Çeviride Anlamayı Etkileyen Faktörler”, *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi* 2 (2011): 76.

²⁰ Nejat Bozkurt, *Sanat ve Estetik Kuramları* (İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1995), 45.

gı cümlesi değildir. Ancak “roman güzeldir” cümlesi bir estetik yargı niteliğine sahiptir. Çünkü “roman” sıradan bir nesne iken estetik öznenin ona yüklediği “güzel” değeri ile anlam kazanarak bir estetik yargı içerisine girmiştir.

Temelde estetik hazzı arayan çeviri okuru, bu hazzı ulaşabilmesi için bazı niteliklere de sahip olması gerekmektedir. Çünkü her yazın metni çevirisi, özgün metindeki anlam ve estetik değerleri taşımamaktadır. Bu yüzden çeviri okuru, metni anlama açısından zorlanabilir. Yazın türlerinde çeviri okuru genellikle; dildeki yapaylık, eski dil kullanımı, yazım sorunları, vurgu ve anlam kaymaları, anlamlandırılmayan uzun tümce kullanımları gibi doğrudan çevirmenin niteliği ve estetik anlayışı ile ilgili sorunlardan yakınmakta ve metni anlama zorluğu çekmektedir.

3. ESTETİK ELEŞTİRİSİ

Bilinçli bir çeviri okurunun, çevirideki estetik değerlerin farkına varması ve eleştirel bir bakış açısı geliştirebilmesi için çeviri konusunun da farkında olması gerekir. Ancak “çevirmen şurada şu sözcüğü değiştirmiş, şunu koymuş, şunu çıkarmış” demek, çeviriye ilişkin farkındalık değildir.²¹ Öte yandan okuyucunun düş gücünün, sezgilerinin kuvvetli ve algılarının da açık olması gerekir. Çünkü yazın metni, okuyucunun yaratıcı düş gücüyle anlam kazanır ve ancak algıları açık bir okur okuduğu metni anlayarak ondan haz alabilir ve yargıda bulunabilir. Ortaya çıkan yargı, ne tür olursa olsun aslında bir eleştiridir. Eleştiriden kasıt ise, övmek veya yermek değildir. Bir eserin niteliklerini, değerini ortaya çıkarmak, göstermeye çalışmaktır.²²

Bedrettin Cömert *Estetik* adlı kitabında eleştiriye şöyle tanımlamaktadır: Eleştiri, sanatsal bir değer varlığını sezdikten sonra, bu değer gerçekten var olup olmadığını gerekçelendirerek, akılsal bir yöntemle açıklayan etkinlik dalıdır.²³

Çeviri niteliği ve kalitesi açısından çeviribilimde, özellikle de yazın çevirilerinde önemli bir yeri olan eleştirinin, pek çok kuramcı tarafından belirli ilke ve kuramları ortaya konulmuşsa da, nesnel bir ölçütü bulunmamaktadır. Dolayısıyla çeviri eleştirisi bir tür yorumdur. Başka bir ifadeyle çeviri eleştirisi, çeviri metni hakkında yapılan bir değerlendirme ve yorum biçimidir. Newmark’a göre nitelikli bir çeviri eleştirisi beş konuyu kapsamalıdır;

- 1- Kaynak metnin amaç ve işlevsel yönlerini vurgulayan bir analizi
- 2- Çevirmenin kaynak metindeki amacı, çeviri metodu ve çeviride hedeflenen okur hakkındaki yorumu
- 3- Çeviriye özgün bir metin ile seçmesi ve orijinal metin ile detaylı olarak karşılaştırması
- 4- Çevirinin, çevirmen ve eleştirmen açısından değerlendirilmesi

²¹ Dilek Dizdar, “Çevirinin Sınırları ve Çevirmenin Sorumlulukları”, *Varlık Dergisi* 6 (2006): 6.

²² Ayşe Özel, *Örneklerle Estetik Eleştirisi* (Ankara: Ütopya Yayınları, 2016), 41.

²³ Bedrettin Cömert, *Estetik* (Ankara: De Ki Basım Yayım, 2008), 36.

5- Çevirinin mümkün olduğunca hedef dilin kültürü ya da disiplinindeki muhtemel yerinin belirlenmesidir.²⁴

Çeviri eleştirisi, yöntemleri ile ölçütleri tanımlanmamış, baştan sona belirsizliklerle dolu bir alandır. Özellikle yazın çevirisinin eleştirisi söz konusu olunca, bu belirsizlik iyice artmaktadır.²⁵ Yücel'e göre "Yazınsal metin çevirilerinde nesnel bir eleştiri ölçütünün olmamasının en önemli nedenleri, bu tür metinlerin çok anlamlı, yorumu açık, estetik değeri yüksek, karmaşık yapıları olması ve biçimsel açıdan sınırlandırılmayan, dile/kültüre/tarihe özgü etmenlerin etkisinde yazılmasıdır. Bu tür metinlerin çeviri eleştirilerinde, öznel değerlendirmelerin ötesine gidilememesi, soyut/göreceli niteliğinin bir sonucudur."²⁶

Eleştirmenin çeviri eleştirisi sürecinde izlediği adımlara değinmeden önce, tıpkı yazar, çevirmen ve okur gibi eleştirmeninde birtakım sorumluluklarının olduğunu hatırlatmak gerekir. Eleştiri işi belli bir çaba gerektiren zor bir iştir ve bu işi yapanın; doğuştan biraz beğeni duygusunun ve çok okuma alışkanlığının olması gerekmektedir.²⁷ En az çevirmen kadar çeviri uğraşını bilmeli, çeviri konusunda tecrübeli olmalıdır. Ayrıca tüm çeviri ilkelerine hâkim olmalı, hedef dili ve kültürü iyi tanımalıdır. Çeviri eleştirmeninin eleştiri sürecinde odaklanması gereken nokta ise; "kaynak dildeki estetiğin hedef dilde gerçekleşip gerçekleşmediği ve çeviri metninde estetik etkinin oluşup oluşmadığı" olmalıdır.

Yazın çevirilerinde bu süreç şöyle işlemelidir; eleştiri, kaynak metnin analizi ile başlamalıdır. İkinci aşamada yapılan analiz sonucunda çeviride seçilen metot tespit edilmeli, üçüncü aşamada kaynak dilde yer alan ifadelerin en yakın eşdeğerleri hedef kültürde aranmalı ve iki kültür arasındaki gerçek eş değerliliğin ne derecede sağlandığına bakılmalıdır. Son aşamada ise, kaynak ve hedef metnin karşılaştırmalı analizi yapılarak metnin geneli değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme öncelikle "çeviri ilkeleri" daha sonra ise "estetik ilkeler" çerçevesinde yapılmalıdır.

SONUÇ

Sonuç olarak çeviri; bilgi, beceri, deneyim ve sanat işidir. Yazın çevirisi ise bu sanatın bir ürünüdür ve ancak birtakım estetik ilkeler eşliğinde kendisine vücut bulmaktadır. Söz konusu estetik ilkeler; estetik özne, estetik nesne, estetik haz, estetik yargı ve estetik değerdir. Estetik nesne konumunda olan yazın çevirisinin hedefi, "estetik özne" konumundaki okurdur. Estetik öznenin hedefinde ise "estetik haz" vardır. Özetle, estetik özne estetik nesneden estetik hazzı aramaktadır.

²⁴ Peter Newmark, *A Textbook of Translation* (Hong Kong: PrenticeHall, 1988), 186.

²⁵ Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994), 89.

²⁶ Faruk Yücel, "Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir?", *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16 (2007): 42.

²⁷ Helen Gardner, "Eleştiri İş'i", *Türk Dili Dergisi*, çev. Akşit Göktürk, (Ankara: Türk Dili Yayınları, 1964), 152 (1964): 494.

Yazın çeviri türleri diğer çeviri türleri içerisinde farklı bir konuma sahiptir. Yazın çevirilerini diğer türlerden ayıran ve estetik boyut kazandıran en belirgin yönlerinden biri çok anlamlı sözcükleri bünyesinde barındırması ve sık sık yan anlamlara başvurmasıdır. Yazın çevirilerinin amacı, sadece okuyucuya salt bir bilgi transferi değil, aynı zamanda okuyucuda bir takım duygu ve düşünceleri harekete geçirmek, okuyucunun duygu ve düşüncelerini geliştirmek, okuyucuda estetik bir haz duygusu oluşturmak ve metindeki estetik değerleri olabildiğince koruyarak çeviri okuruna aktarmaktır.

Her ne kadar Arapça ve Türkçe gibi kültürel yoğunluğu fazla ve estetik değeri yüksek olan diller, estetik eşdeğerliliği açısından yazın çevirilerini belirli bir ölçüde zorlaştırırsa da kaynak metindeki zenginlikleri ve estetik değerleri hedef kültüre aktarması, hedef kültürde koruması yönüyle de yazın çevirilerinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Öte yandan yazın çeviri sürecinde ve bu sürecin işleyişinde, dört unsur estetik değer aktarımı açısından önemli rol oynamaktadır. Bunlar; estetik nesnenin yaratıcısı “yazar”, ikinci bağımsız estetik nesnenin yaratıcısı “çevirmen”, estetik nesnenin estetik alımlayıcısı “okur” ve estetik değerlerin yargıci “eleştirmen”dir. Estetik değerlerin, yazardan çevirmene ve çevirmenden okura başarılı bir şekilde aktarılması için bu süreçte rol alan tüm muhatapların da belirli niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Bu araştırma sonucunda ulaşılan diğer gözlem ve saptamalar ise şu yöndedir:

- Estetik, yazın çevirilerinin merkezinde yer almaktadır.
- Yazın çevirileri, kültürel ve estetik değer aktarımı açısından vazgeçilmez bir araç niteliği taşımaktadır.
- Sanatsal eşdeğerliğin ve estetik ölçünün sağlanması açısından “çeviri ilkeleri ve estetik ilkeleri” birlikte değerlendirildiğinde ve dikkate alındığında, “çeviri estetiği” ile ilgili yorumlara yer vermek ve çevirmenin ulaştığı başarı grafiğini ortaya koymak mümkündür.

KAYNAKÇA

- Aksoy, N. Berrin. *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Kitabevi, 2002.
- Alp, Musa. “Arapçada Eş veya Yakın Anlamlı Kelimelerin Peş Peşe Kullanımı ve Türkçeye Çeviri Teknikleri”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (2002): 171-206.
- Arslan, Ahmet. *Felsefeye Giriş*. Ankara: Vadi Yayınları, 2002.
- Ayvazoğlu, Beşir. “İlmü’l-cemâl”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22: 146-148. Ankara: TDV Yayınları, 2000.
- Beardsley, Monroe C. “History of Aesthetics”. *The Encyclopedia of Philosophy*. ed. Paul Edwards. 1-18. New York: Macmillan Publishing, 1987.

- Bengi, Işın. “Çeviri Eleştirisi Bağlamında Eleştirel Bilincin Oluşması ve Eleştiri, Üst-Eleştiri, Çeviribilim İlişkileri”. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi* 4 (1993): 25-50.
- Bozkurt, Nejat. *Sanat ve Estetik Kuramları*. İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1995.
- Boztaş, İsmail. *Hukuk Çevirisi*. Ankara: Pelikan Yayınevi, 2012.
- el-Bustânî, Butrus. *Mubâtu'l-Mubât*. Beyrut: (y.y.), 1870.
- Bülbül, Melik. “Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışmalarının Yabancı Dil Eğitime Katkısına Yönelik Bir Uygulama”. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* 17 (2008): 254-270.
- Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005.
- Cömert, Bedrettin. *Estetik*. Ankara: De Ki Basım Yayım, 2008.
- Demir, Ömer. *Din Eğitiminde Estetik*. Ankara: İlâhiyat Yayınları, 2015.
- Dizdar, Dilek. “Çevirinin Sınırları ve Çevirmenin Sorumlulukları”. *Varlık Dergisi* 6 (2006): 5-11.
- Durmuş, İsmail. *Çeviri Sanatının Esasları*. İstanbul: Akdem Yayınları, 2018.
- Duymaz, Recep. *Sezai Karakoç'un Estetiği*. İstanbul: Akademik Yayınlar, 2014.
- Gardner, Helen. “Eleştiri İşi”. *Türk Dili Dergisi*. Çev. Akşit Göktürk, 152 (1964): 494- 495. Ankara: Türk Dili Yayınları, 1964.
- Göktürk, Akşit. *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994.
- Kerâme, Butrus. *Sec'u'l-hamâme ev Dîvânu'l-magfûr leh el-mu'allim Butrus Kerâme*. Beyrut: el-Matba 'atü'l-edebiyeye, 1898.
- Kerimov, LeylaHacızade. “Postmodern Edebiyatta Estetik Anlayışı”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 26 (2011): 59-70.
- Komissarov, Vilen N. “Çeviride Dil ve Kültür: Paydaş mı Yoksa Rakip mi?”. Trc. Mehmet İli. *Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi (KAREFAD)1* (2016): 91-102.
- Köktürk, Şaban- Çoban, Fadime. “Çeviri ve Anlama: Çeviride Anlamayı Etkileyen Faktörler”. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi* 2 (2011): 73-88.
- Nalcioğlu, Ahmet Uğur. “Edebi Eserlerde Çeviri Sorunları”. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 55 (2015): 1-9.
- Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. Hong Kong: PrenticeHall, 1988.
- Özel, Ayşe. *Örneklerle Estetik Eleştirisi*. Ankara: Ütopya Yayınları, 2016.
- Tur, Salih. “Arap Dilinde Anlam Benzerliği Sözcüklerin Yapısı, Kaynağı, Önemi ve Retorik Açısından Değerlendirilmesi”. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. 4: 1847-1862. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2007.
- Şebbîn, 'Abdülaziz Muhtâr. *el-Hâl ve edrâbuh fî kavâfi's-su'arâ*. Beyrut: Beytu'l- ilm li'n-nâbihîn, 2015.
- Timuçin, Afşar. *Estetik*. İstanbul: Bulut Yayınları, 2005.
- Tunalı, İsmail. *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.

Yetkin, Suut Kemal. *Estetik ve Ana Sorunları*. İstanbul: İnkılap ve Aka Basımevi, 1979.

Yücel, Faruk. “Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir?”. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16 (2007/1): 39-58.